

Eva Turnová

Industriální žena se těžko hledá aneb Vlčice pomalu opouští svou klec

Text: **Pavla Jonssonová**

Skladatele je málo. A skladatele, které se snaží jít svou cestou a jen nekopírovat mužské modely, ještě míň. Všichni podléháme mechanismu kulturní moci, který vytváří naši identitu, naše představy a tvůrčí koncepty. Jakým způsobem tento neviditelný mechanismus působí na ženy, vyjadřující se hudbou? Chybí nám gramotnost vnímat jejich geniální kompozice, nebo tradiční genderové stereotypy ani nedovolují ženám jejich poetiku rozvinout? Na problémy tvůrkyň, které používají k sebevyjádření nemainstreamové prostředky, se bude ptát genderová teoretička Pavla Jonssonová, která své rozhovory zakládá na osobní zkušenosti z ženské trojkapely Plyň/Dybbuk/Zuby nehty. Jako první vyzpovídala baskytaristku, kytaristku, zpěvačku, textačku a překladatelku Evu Turnovou.

Eva Turnová působila ve skupinách *Odvážná srdce*, *Zbytky charizmatu*, *DG 307*, *Půlnoc*. V současné době hraje s *The Plastic People of the Universe*. Je ale nejen baskytaristka a zpěvačka, ale i skladatelka. Její nahrávky, kombinují smyčky, basu a hlas. Poselstvím patří někam ke Kendře Smith, technicky k Laurie Anderson, ale jinak je to jednoduše Eva Turnová. Svět, které její hudební vize nabízejí, je svět porozumění, půvabu kombinace rytmických ploch, Eviny basy a hlasu, oslovujícího nás jazykem Syda Barretta: ...two butterflies/ talked to each other/as if they were very good friends... až na konec světa...

Evo, můžeš na úvod vysvětlit svou vlastní hudební historii mimo The Plastic People of the Universe?

Moje první pokusy byly nahrávky na čtyřstopý kazeťák Fostex. Jedna stopa rytmická smyčka, druhá basa, třetí kytara a čtvrtá zpěv. Co se týče textů, ty pro mě nebyly prioritou. Vzala jsem třeba text od Nicka Cavea a naroubovala ho na svou skladbu. Postupem času jsem byla kovanější v hudebních softwarech, nejdřív jednostopý Soundforge, pak Cubase a Nuendo. Během hraní se šílenstvím jsem se díky Dušanovi Vozárymu naučila s tím vším zacházet (tady nutno podotknout, že spoustu věcí se ženy naučí od mužů). Dělalí jsme spolu hudbu k reklamám a filmům. Nasbírala jsem spoustu cd se samplý, naučila se pracovat se samplerem, míchat a masterovat. Mezitím jsme založili s Tobiášem Jirousem kapelu Eternity. Používali jsme dva minidisky, já jsem zpívala, hrála na basu, Tobiáš na bicí, David Kabzan na klávesy a David Vrba doplňoval zvuk z vinylů. Tahle kapela byla náročná na zvukovou kvalitu a i z dalších důvodů nevydržela, takže jsem dál pokračovala na svých věcech kde se dalo, například ve studiu na nádraží Bubny, kde točila i Načeva. Dvakrát hrozilo, že by se cd vydalo u BMG nebo u Warnerů, z čehož nakonec sešlo, hlavně díky mému nedůslednosti, protože šlo o to vymyslet třeba třicet náčrtů, z nichž by se vybíralo. V současné době dělám na věcech dál sama. Představuju si svou hudební pouť spíš studiově, s několika performancemi s použitím videoprojekcí a pár muzikanty.

To, co nazýváš „nedůsledností“, já vidím jako důsledek existenciální situace žen. Ty jsi taky vystudovala anglistiku, takže si uvědomuješ rozdíl v reflexi ženské tvůrčí atmosféry na Západě a v Čechách. Ty tisíce talentovaných holek, co

chodí do uměleckých škol a na konzervatoře, se přece neztrácejí z hudby kvůli nedůslednosti.

Přitom objektivně jim nic nebrání. Je to nějaká vnitřní věc, snad archetyp pečující ženy. Tím chci říct, že muži jsou od matek rozmazlení a zhýčkaní.

Takže podle tebe jsou příčinou matky, co vnuknou synům model obětování se ženy, synové to pak vyžadují od svých partnerek, a proto se tak málo žen může věnovat hudebním experimentům?

Někteří chlapi, paradoxně ti, kteří jsou nějak uvnitř zakotvení, jsou schopni brát ženu jako rovnocennou partnerku, na tenhle model sami tak nahlíží a považují ho za přežitek, za něco, co přespříští generace už možná nezažije. Kolem mužů lovců se mámy nalítají víc, než kolem žen udržovatelek ohňů. A pak to tito muži automaticky vyžadují po svých ženách. Ale je to hodně zjednodušující pohled. Já vidím daleko víc v tom, že vztahy obecně přestávají fungovat, lidi spějí k solitérství, každý chce lásku, myslí si, že je to něco, co ho zachrání, probudí k životu, ale sám není schopen nic obětovat, přitom to je vlastně radost a dobrý základ. Feminismus pro mě ale není nějaké ústřední životní téma.

Teoreticky by se zdálo, že elektronika a industriál mohou ženám nabídnout nové šance vytvářet kompozice doma večer, když děti usnou...

Industriální žena se těžko hledá. Je to revoluční záležitost v tom, že jde o sebevyjádření s prostorem pro improvizaci. Ale když se to nepovysí, vytrácí se význam. Můj přítel má velký podíl na tom, že u nás vůbec industriální scéna existuje, ale nějak se nám nepodařilo naše hudební světy propojit. Je to škoda, protože to mohl být pro oba přínos. Zasekli jsme se na klasickém problému, že já jsem teď hodně vytížená, hodně hraji a jeho představa o „industriální“

ženě je jiná. Paradoxně to, co se mu na mě líbilo, je teď příčinou našich rozkolů. Když o tom přemýšlím, tak to tak často v mých vztazích bylo. Jako by tě chlap chtěl s tím tvůrčím potenciálem, ale pokud možno nevyužitým. Uměj hrát, rozuměj hudebnímu softwaru, ale buď doma, nepij alkohol a už vůbec ne na akcích, kde jsi beze mě. Ale takhle se to říct nemůže, takže se pak řeší zástupné problémy, že jsou teď Plastici kapela establishmentu, vyhnaná Havlem. Že je to přesně to, proti čemu bojovali.

Je to zvláštní věc: muž tě kvůli hudbě obdivuje, kvůli ní se do tebe zamiluje, a pak to neunes?

V tokajícím období je to přitažlivé, ale když dojde na lámání chleba a mělo by se s tím začít zacházet, málokdo to zvládne. Podporovat někoho v něčem vyžaduje trochu upozadění sebe sama. A spousta lidí má dojem, že by tím sama o něco přišla, a tak to tomu druhému pro jistotu ani neumožní. Jakmile se tenhle kolotoč nenaplněných představ o tom, co nám ten druhý „má dát“, rozjede, málokdy se zastaví. Přitom nemůžeš budovat svou identitu na tom, že ji někomu vezmeš. Já se vždycky nejdřív bráním, vysvětluji, obhajuju a pak s tím začnu taky. A máme tady souboj o získání teritoria a snůšku křivd. Motání se kolem toho, co znamená sláva a co úspěch a tak dál. Proč bych nemohla chtít být úspěšná v tom, co mě baví? Nám se teď s téma Plastikama opravdu daří. Je to těžko pojmenovat. Spousta lidí si myslela, že po smrti Mejly měli PPU přestat hrát. I já jsem si to myslela, než jsem tam vstoupila, ale zevnitř to vidíš úplně jinak. Životaschopnost se buď nějak projeví, nebo neprojeví.

Já jsem zaslechla rozhovor lidí na zastávce autobusu po vašem koncertě na Deltě. Tvrdili, že by chlap nijak nedokázal Mejlu nahradit, i kdyby byl sebelepší, sebekrásnější atd.... že jsi vlastně ►

skupinu zachránila, protože jsi ji posunula kousek jinam, že to bylo jediný řešení.

Ale trochu se to tím zastavilo. Já jsem splnila úlohu, že se tam nikdo nekinklá místo Mejly a nestylizuje se do něj. Taky jsem splnila a splňuji úlohu jakéhosi zjemňujícího katalyzátoru. Je nám v tom dobře, když jsou spolu lidi rádi, tak věci vznikají. Ale přesto já cítím u sebe nějaký blok, upozadění. A to je to, o čem jsme mluvili, že ženám nic nebrání, ale ony se nějak samy pořád potlačují. Já jsem pro PPU sice složila jednu písničku, ale cítím, že na to nemám vůbec právo, že je tu limit. A když dlouho nic neudělám, tak si zase připadám jako prodejná děvka, která hraje pořád dokola Mejlovy party.

Holdně se psalo o tom, že český underground byla maskulinní záležitost. Martin Machovec se samozřejmě brání, a má pravdu, on vždycky podporoval všelijaké básničky, ať už to byla Míša Taková, Věra Jirousová, Jiřina Zemanová, atd...Ale pravda je taková, že i když v undergroundu bylo pár pozoruhodných ženských postav, většinou ženy dělaly zázemí...

Jasně, byly to takové ozdoby...

Šily klukům kostýmy, všemožně je podporovaly a obdivovaly. Ale sociologové popisují, že subkultury obecně bývají maskulinní. No a pak po roce 1989 se vztahy pohlaví přehoupaly do extrémního privilegia pro muže, někam o sto let zpátky. To ale prakticky nejde. Ženy jsou vzdělané, mají

nápady, nejsou žádné chudinky. Přesto jsou institucionální bariéry v umění a politice závažné.

Když se stane, že se ženy svobodně vyvíjejí, chlapi na to najednou začnou reagovat jako na fenomén, který se zakonzervuje. Když jsem začínala hrát, a hrála jsem blbě, tak za mnou chodili a říkali, krásně se ti třáslo stehno, to bylo fakt super! Ještě, že tu Evu máte, ona je tam taková pěkná na tom pódiu. Protože to odpovídalo představě o ženě jako broži na kabátě. Ale teď, když už to funguje hudebně, profesionálně, najednou nevědí, co s tím. Spousta chlapů moje účinkování ignoruje, a pak je tam zase ten druhý pól, že mě až adorují. Takže lidí, kteří vnímají muzikantku jako přirozenou věc, je sice čím dál víc, ale pořád málo. Pořád slyším: na ženskou hraješ krásně... a ty jako rozumíš softwaru? Jako by to byl opravdu fenomén, že ženská je schopna takových věcí. A vůbec, že si to dovolím!

Kdybychom se vrátili do tvé hudební minulosti, začíná od Davida Matáska?

My jsme se seznámili díky tomu, že jsem hrála na kytaru v představení Bouře, co režíroval Kačer, to jsme hráli šest let. David tam hrál hlavní roli a já hrála ducha, který hraje písničky od Skoumala na kytaru jako součást představení...

Akustickou?

Akustickou, já jsem od deseti let chodila na lidovou konzervatoř, na zpěv, a kytaru jsem měla jako nástroj místo klavíru. Když jsme se s Davidem

Matáskem rozvedli, seznámila jsem se na fakultě s Ivem Keilverthem z kapely Odvážná srdce. Ten mi řekl, že mají dvě basy a že jeden basák onemocněl. A jestli bych se rychle nenaučila hrát na tu basu. Ta moje basa měla spíš nahradit funkci kytary, která tam nebyla. Já jsem neuměla hrát trsátkem, takže jsem paradoxně na tu basu hrála napřed prstama. Klepala jsem se tak, že jsem první koncert celý proseděla. S Odvážnými srdci jsem zůstala čtyři roky až do těhotenství. Pak dlouho nic a pak mě oslovila Načeva, že dělají první rockovou desku *Možnosti tu sou*. Tadeáš Věřčák říkal, jestli bych to s nimi nenahrála, a pak že by se vyjelo na šňůru. Jenže já jsem měla domluveno, že pojedou na kole do Tibetu, že pojedou do Kathmándú takovou první českou transhimalájskou expedici na kolech, což nakonec bylo fiasko. A já jsem si radši vybrala to, protože mi bylo nepříjemný, že už to byl od Pavlíčka a Věřčáka hotový projekt, a můj úkol by byl stát tam a hrát osminky. Raději bych toho byla víc účastná. Do toho Tibetu jsme jeli místo šesti lidí dva, já dostala výškovou nemoc a musela jsem se vrátit. V té době už jsem měla Johanku a tři roky jsem nehrála. Až potom Pavel Zajíček sháněl někoho na basu.

Takže takhle ses sešla s undergroundovými hrdiny.

Tehdy jsem žila s Martinem Schulzem, který byl od malička s Dégéčkama i Plastikama srostlý. Pomáhal Plastikům s nahrávkami a nám hrál na kytaru, ale na spolupráci pouze nás dvou nikdy

nijak nedošlo. Takže moje působení v Dégéčkách se na našem vztahu také celkem dost podepsalo. Přitom Martin byl člověk, který mě hodně podporoval. Zařídil mi domácí studio, trpělivě proposlouchával moje hudební pokusy, ale když jsem začala jezdit hrát, byl problém. Tohle je pro mě pořád trochu záhada. Vidím, jak to muže těší, ale jak to nezvládá a sama nevím, jak to mám zařídit tak, aby to problém přestal být.

Jak by mělo vypadat životní prostředí hudebnice-skladatelky?

Já toužím po chlápku, kterého bych mohla respektovat, taky proto, že by mně nechal svobodu. Ale je to hrozně těžké, o to těžší, že s Plastikama je to vysoká laťka. Baví mě rozhovory s Vráťou, který je vzdělanec, vidí souvislosti a umí se dotýkat důležitých věcí, což je taky proto, že je mu šedesát. Takového člověka já nemůžu najít. Ty rozhovory, co jsem s Vráťou zažila, to se jen tak nevidí. Ale i kdybych žila s ním, stejně by to nakonec nefungovalo, když by došlo na stanovení rolí.

Pojďme se ještě vrátit k tvé hudební historii.

Ještě s Petrem Zelenkou jsme měli kapelu Zbytky charismatu. Byl to takový punk, natočili jsme desku v rámci Knoflíkářů v televizi. Hrála tam režisérka Olga Dobrovská, na bicí herec Jirka Bábek. To byla spíš Petrova kapela, splnění jeho snu.

To vysvětluje jeho vášeň pro hudbu ve filmu – takový náš Wim Wenders.

Jeho filmová kariéra vlastně začala fiktivním filmem o Visáčích a následovala další fikce *Mřága Žďorp – happy end*. Ale je dobře, že zůstal u filmu. Stejně jako že David Matásek zůstal u herectví. Začal hrát s Orlíkem, protože měl touhu hrát na kytaru a proto se nechal ukecat Landou. Díky tomu se stal představitelem ideologie, do čehož, nebýt Orlíku, by asi nikdy nešel. Přišlo mi to absurdní. On tvrdil, že je to celé nadsázka, ale člověk, když je na pódiu, má obrovskou moc. Takže když zpíváš takové texty jako Bílá liga, tak musíš vědět, že to v lidech, kteří na to navíc čekají, něco vyvolá.

Napadá mě srovnání s Laibach, tam je ta superidentifikace s nacismem, ale oni to dokážou udržet jako nadsázku, je to něco vážného, poukázání na problémy společnosti, na mechanismy moci. Orlík ten nadhled neměl.

Laibach jsou pro mě hodnotní i hudebně, kdežto Orlík ne, jejich hudba spíš sloužila ideologii.

Ale dál, k DG 307: Zajíček o tobě tak hezky mluvil, jak jsi byla pro něho a Mejlu jako sestru, jaké hluboké spříznění tam vzniklo.

To jo, to byly krásné časy. Na Zajíčkově je pěkné, jak vlastně úplně neskládá, ale svým charakterem působí na kapelu tak, že věci vzniknou podle jeho představ. Mejla byl pro mě jasná autorita. Příklad toho, že když má někdo talent, využívá ho a má z toho radost, tak je i pokorný a nemá zapotřebí nijak machrovat. Mejla mě vždycky bral jako partnera, i když jsem jeho hudebních kvalit zdaleka nedosahovala. Zase na druhou stranu tam jsem neměla prostor vůbec. To v Plastikách mám možnost skládat, jak se mi zlíbí. Sice když jsem přišla s první skladbou, byli všichni dost nesví, do té doby všechno skládal jen Mejla. Takže mi řekli: No ale to je jen náčrt, Mejla rozepisoval všechny party. Tak jsem řekla, dobrý, já to příště přinesu. A v midi jsem připravila další linky. Nakonec to vzali, hrajeme to. Je to úplně jiné, než ostatní skladby, takový popík.

Jak se to jmenuje?

Jmenuje se to *Pojď*, je to trochu velvetovské.

Problém je, že od poloviny devadesátých let se už underground a alternativa přežila a nějaké to elektronické oživení je víc než prospěšné...

To se mi na Mejlovi taky líbilo, že měl touhu po inovaci, chtěl do nových technologií proniknout. Neshodli se s Plastikama na tom, co budou hrát a tak Mejla založil Šílenství a s Dušanem Vozárym udělali CD postavené na samplech. Hráli jsme s Mejlou dvě basy, ale nakonec mi to přišlo moc utužené. Sampley byly předtočené, pouštělo se šest stop z ADATU, my nic neslyšeli a hráli jsme tak trochu roboticky schéma skladby. Kdybychom z harmonie uhnuli, tak by se to celé rozklíčilo. A to Plastici nechtějí, protože oni samplům nerozumí, myslí si, že to znamená hrát na playback. Ale na druhou stranu se mi líbí, že chtějí být pořád věrní přirozenému hraní. Mejla chtěl kratší, rockovější útvary, na rozdíl od Vrátoých psychedelických věcí.

Ty jsi z kapely nejmladší. Píšeš si pro sebe vlastní skladby, úplně jiné, než je hudba The Plastic People of the Universe a chtěla bys kapelu posunout někam dál...

No, chtěla bych, ale jestli jsem toho schopná, to je další věc. Hodně jsme se věnovali ožívování starých projektů s Agon orchestra, to je fajn... Ale trochu je to zdržování, měli bychom někam odjet na

týden a něco udělat. Je tam blok, zvláště pokud jde o můj přínos, cítím, že můj hlas se pěkně poslouchá, ale zdaleka to není všechno, co mám v sobě. Zatím nevím, jak to otevřít.

Když se teoreticky snaží propátrat ženskou kreativitu, jedna strana tvrdí, že je třeba vytvořit novou hudbu, aby to nebylo jenom opakování mužských vzorů. Tak to dělaly třeba žačky Johna Cage Meredith Monk a Yoko Ono. Snažily se o sebevyjádření jako ženy. Na druhou stranu další teoreticky tvrdí, že žádná esenciální ženskost neexistuje, že „žena“ a „muž“ jsou pouze politické kategorie. Jinak je absurdní o někom tvrdit, že je žena nebo muž. Jediné co je, je ženskost a mužskost naprogramovaná společností.

To já si myslím, že ta esenciální ženskost existuje.

To bys byla jako Mirek Vodrážka, který ženám učit, že hrají na mužské nástroje a jsou fašistky, protože používají pravidelný rytmus.

Přitom ženy mají od přírody daný smysl pro rytmus. Jde jen o to, jak se to použije. Třeba Gaia Mesiah se mi moc líbí, ale působí na mě hodně chlapsky, ostentativně drsně. Je to fascinující, má to drive, ale žádnou ženskost tam moc nevidím. Otázka je, jak by to mělo vypadat a jestli to vůbec pořád posuzovat. Co se mě týče, je mi v mužské kapele dobře. Je to úleva, protože si odpočinu od toho ženského přemýšlení. Chlapi mají potřebu věci neřešit vlekle, ale rychle ventilovat, kdežto ženy se emocionálně ztotožní s nějakým problémem a dokážou se na něm vařit dny a týdny.

Co třeba Virginia Woolf? Jako jeden faktor uvádí nedostatek vzorů. Říká, že se muži vztahují ke svým mužským vzorům, které buď „zabijí“, komunikují s nimi, adorují je. Máš ženský vzor?

Já mám vzor v Patti Smith, ale ta v sobě měla víc z chlapa než z ženy.

Jo, Patti Smith nejvíc zbožňovala homosexuály – Mapplethorpa, tomu sloužila jako nejméně služka, Ginsberga a Burroughse, kterému klečela u nohou. Zvláště formované ženství. První dítě odložila, protože se jí nehodilo.

Je to šílené, pokud mluvíme o nějakém vzoru a autoritě, tak je to pro mě Vráta. Bavíme se hodiny o buddhismu, zvířatech, borovicích. Ale má to svoje meze. Když se opije, probudí se v něm atavismus a já jsem zase jen baba s dlouhýma nohama. Ale to už bych toho chtěla moc... ■